

LIBRIS

We know
books

ÉLIE DE ROTHSCHILD JR.

SECRETUL
FAMILIEI
ROTHSCHILD

Traducere din limba franceză

AURELIA ULICI

Sumar

CUVÂNT-ÎNAINTE	5
Evreii în Evul Mediu.	7
Nașterea unui mit	12
Basmul	26
Dacă muntele nu vine la tine.	32
Pe drumul cel bun.	39
Logică de familie.	46
Muncește neobosit și desăvârșește lucrarea.	49
La război, ca la război.	55
O progenitură la înălțime	61
Ghinionul unora	65
Prețul pericolului	70
O Anglie cu gust de paradis	72
Îndrăzneala, regalitate fără coroană	80
Nimic nu este numai alb, nimic nu este numai negru	85
Norocul nu așteaptă	91
Transfer de putere.	96
Noblesse oblige	102
Vârsta de aur	108
Un simț deosebit al afacerilor	118
Dacă nu-ți decizi singur soarta, soarta decide pentru tine	123

Omorâm tigrii pentru blană și asasinii ca să fie exemplu	127
Secretul e secret.	136
Natura umană și arta piruetei	142
Reversul medaliei	147
O oarecare seninătate sufletească	152
Nu suntem niciodată trădați decât de ai noștri.	154
Nimic nu se întâmplă niciodată așa cum plănuiești.	162
Scurt expozeu de economie.	166
Europa, un colos cu picioare de lut	168
Mari gânditori și minți efervescente	174
Memorie și trădare	184
Iubirea de patrie	192
Ce vrea femeia.	195
Dumnezeu este întotdeauna de partea celor mai puternici.	200
Odihna războinicului.	204
Tranzacții cu moartea	207
În cimitirul iluziilor pierdute	209
Sinceritatea se termină acolo unde începe diplomația.	212
Fă bine, implică-te, au spus.	216
Frica se naște din lipsa de măsură	219
Soarta n-are ca forja burduf, dar îți suflă din spate	223
Prietenilor de altădată	227
Nu împrumuta bani decât celor care sunt în stare să ți-i dea înapoi.	232
În serviciul secret al familiei	235
Extravaganță în stil englezesc	242
Salvatorul bogat al evreilor	252
Viața este o sărbătoare și un dezastru	260
Povești neînsemnate, consecințe grave	264
Aur pentru a convinge	268
Playboy-ul și fecioara	273

Înainte de a salva lumea, poți dovedi de ce ești în stare?	277
Ferește-te să judeci oamenii după aspectul exterior.	284
Prostia este întotdeauna perseverentă	286
Castelanul și spionii	288
A-i trăda pe ai tăi sau propria conștiință	294
Norocosul și subversivul	299
Misiunea tăcerii	305
Salvatorul, după război	309
Ambiție, când pui stăpânire pe noi.	315
Un gentilom la New York	324
Dictatura invidioșilor.	327
Răzbunarea oilor.	337
Fuga sau moartea	347
Mult zgomot pentru nimic	353
O nouă eră.	358
Ce naște din pisică șoareci mănâncă	360
Lumea nouă.	364
Luptă de cocoși	369
Descoperirea unui mare om	371
Sau arta de a îmbina distracția cu afacerile.	376
Creativitate neașteptată	381
Ascultă-ți îngerul păzitor.	385
Dezvoltă-te pentru a supraviețui	388
Schimbați plăcerile.	391
Scara lui Jacob.	396
Legenda de aur	399
Ajunși la maturitate	401
In vino veritas	404
Condamnați public.	407
Rothschild, s-a sfârșit.	413
Nimic nu se pierde, totul se transformă.	417

Un univers nemilos	420
Lovitură de teatru	424
Scandaluri la elvețieni	427
Acrobatul	432
EPILOG. <i>Concordia, integritas, industria</i>	438
Surse bibliografice	443

Evreii în Evul Mediu

Oamenii se nasc egali. Sau aproape. Avem cu toții aceleași număr de gene. Dar hai să înțelegem de ce unii aleargă mai repede decât alții, de ce unii sunt înțelepți și alții nu. Această competiție firească stă la baza naturii.

Evreii au existat încă de la începuturi și s-au aflat la baza multor religii. După secole de reflecție și umilință, credeau că au prevăzut totul: înțelepciunea, morala, familia, războiul și chiar sănătatea. Dar, fără îndoială, scăpaseră din vedere un amănunt care îi va costa foarte scump și care avea să schimbe cursul istoriei. Acea nevoie de a crea și de a pune totul la îndoială, care caracterizează atât de bine natura umană. Căci găzduiau printre ei, fără să știe, disidenți cu cele mai subversive idei. Provenind din sânul lor, un evreu inovator, poate unul dintre cei mai virtuoși, a decis, de unul singur, să-i adune pe toți cei care erau respinși de iudaism, și erau foarte numeroși, și să creeze pentru ei altfel de reguli, mult mai permissive. Acest iluminat genial, adept al reclamei înainte de vreme, propovăduia „iubirea față de aproape“ sau „cei din urmă vor fi cei dintâi“; sloganuri care, de acum înainte, se vor adresa, în sfârșit, milioanele de proscriși, sclavi și săraci, pentru a le da speranța că dacă nu erau fericiți pe lumea asta, poate își vor îmbunătăți existența lor jalnică după moarte, ajungând în paradis! Un program revoluționar, ca să nu zic incendiar, pentru unii, fariseii, care, întâmplător, deși

evrei și paznicii Templului – din Ierusalim! –, erau, în primul rând, o castă mică de privilegiați, îmbătați de putere. Ei sunt cei care se vor duce să se plângă lui Pilat din Pont, guvernatorul roman al Iudeei, și nu vor fi nevoiți să se lupte prea mult ca să obțină trimiterea la moarte a lui Isus, revoluționarul sau indezirabilul, spuneți-i cum vreți. Urmașii lui, creștinii, nu vor înceta să strige lumii, pe nedrept, că evreii le crucificaseră profetul. Ar fi fost mult mai justificat să-i discrediteze numai pe farisei. Acesta este, cred, punctul de plecare al antisemitismului, așa cum îl percepem și astăzi, și care se transmite din generație în generație, de două mii de ani. De-acum înainte, creștinismul, devenit religia cea mai puternică, revizuită de împăratul Constantinopolului în anul 380, avea să zdrobească totul în calea lui, și nu va avea în viitor decât o singură obsesie: să-și mărească teritoriul, să se întindă pentru a domina, ca să înrobească cât mai multă lume posibil, să câștige fără încetare noi adepți, mergând chiar până la tortură pentru a triumfa, spre deosebire de inițiatorul lui, Isus, care, ca un sfânt încă din timpul vieții, n-ar fi fost niciodată în stare să facă rău fie și unei muște.

În același timp, israeliții practicanți, fără să schimbe nimic, vor continua să transforme iudaismul într-o religie închisă, inaccesibilă, încât va deveni mai simplu pentru goy – neevrei – să nu se amestece. Dar creștinii, nemulțumiți de recuperarea tuturor celor lăsați deoparte din lipsa eredității naturale – te naști evreu prin mamă și altfel este foarte greu să devii –, curând au decis că israeliții, pe cât de modești, pe atât de inofensivi, dar presupuși vinovați că l-au omorât pe cel care era Mesia, au rămas totuși o amenințare pentru noua lor supremație. Și cu toate că nu au ezitat să-i masacreze pe toți ceilalți adversari, în mod ciudat, îi vor cruța pe cei o sută patruzeci și patru de mii de „fii ai lui Israel“. Respectau, astfel, profeția din cartea Apocalipsei Sfântului Ioan, care cerea să-i lase în viață, sub amenințarea celor mai rele pedepse din partea lui Dumnezeu. În cele din

urmă, bogăția și profitul fiind, dintr-odată, decretate necurate de marea majoritate a creștinilor – căci conduceau inevitabil către pieire –, aceștia din urmă vor avea foarte mare nevoie de evrei, pe care îi vor pune în prima linie în confruntarea cu diavolul. Lor le vor încredința toate sarcinile murdare, cum ar fi mânuirea banilor, pe de care creștinii se vor ocupa cât mai puțin posibil. De atunci, se vor apăra de viciu, și deci de rău, folosindu-se de evrei ca de niște scuturi umane, pentru a face comerțul și economia să funcționeze.

Și ca și cum asta n-ar fi fost îndeajuns, le vor impune niște reguli atât de stricte – sub amenințarea cu moartea –, încât simpla lor existență va deveni un calvar.

Începând din Evul Mediu, pentru a evita orice contaminare, Biserica și conducătorii ei vor decide că evreii vor fi separați de popor. Adunați într-un fel de lagăre-închisoare numite „ghetouri“, în apropierea orașelor, închise noaptea și în weekend, vor fi îngărmădiți după niște ziduri lungi, în spatele cărora mizeria pune stăpânire pe tot. Ținuți astfel la distanță pentru că erau socotiți diferiți, evreii își puteau practica religia între ei, fără să fie un pericol pentru puterea creștină. Neavând dreptul să posede pământ, vor plăti chirii mari, precum și taxe mereu ridicate, îmbogățindu-i pe conducătorii Bisericii. Considerați nedemni, condamnați să facă numai activități legate de bani, în mod ciudat, în același timp blestemați de Dumnezeu creștinilor și totuși absolut necesari comerțului, evreilor li se va permite doar să cumpere, să vândă mărfurile necesare diferitelor regate și să schimbe bani. Căci fiecare oraș, chiar și cel mai mic, nu va accepta decât propriii scuzi¹.

Pentru a fi recunoscuți și pentru ca niciodată evreii să nu poată să aibă aceleași beneficii ca poporul drept, vor purta în permanență o stea galbenă, foarte vizibilă, sau un văl în dungi pentru femei. În

¹ Germania secolului al XVIII-lea grupa mai multe sute de principate și municipalități, și fiecare își bătea propria monedă.

lume, vor fi obligați să stea la distanță și să se încline de fiecare dată când vor întâlni un creștin, fără să poată să stea mult pe stradă, nici să intre în grădinile publice; nu vor putea să se apropie de catedrale, nici să intre în hanuri; și pentru a face cumpărături de la piață, vor trebui să aștepte să-și termine creștinii cumpărăturile. Acasă, ferestrele de la etajele superioare vor trebui să fie acoperite, ca să nu-i poată vedea pe oamenii cumsecade de-afară; scrisorile, cenzurate, trebuie să fie citite și aprobate înainte de a fi duse de poștaș. În sfârșit, vor trebui să plătească dublu față de ceilalți transportul cu diligența. Excluși din viața socială, nu vor avea acces la funcții oficiale, la meseriile considerate nobile, cum sunt agricultura, tâmplăria, medicina sau cea de notar, nici să vândă arme, materii prime, mătase sau mirodenii.

Aceste reguli și această specializare în activități obligatorii, cum ar fi să cumpere, să vândă și să onoreze comenzile regatelor și ale poporului, aveau să-i facă pe unii evrei să se îmbogățească. Dar numai în bani lichizi și nesiguri. Căci neputând avea absolut nimic în afara ghetoului – asta era legea –, nu vor putea să reinvestească ceea ce câștigau și vor continua să trăiască foarte modest, timp de secole. Cu toate astea, în același timp, nobilii, cu un stil de viață somptuos și extravagant, posedând pământuri și mii de oameni care să-i slugărească, aveau să rămână, în mod ciudat, fără lichidități care să le satisfacă nevoile și dorințele. Nenorocirea unora însemnând succesul altora, anumiți „sclavi“ ai regatelor vor ajunge, în consecință, să împrumute bani stăpânului. Ca urmare, vor fi numiți evrei de curte și mai târziu bancheri, uitând cam repede că toate aceste activități legate de bani le fuseseră impuse în folosul exclusiv al Bisericii și al nobililor.

Neștiind să numere, neavând simțul economiei și al finanțelor, furati în permanență de servitori, suveranii aveau să încredințeze curând administrarea proprietăților și a afacerilor israeliților care, apropiindu-se de asupritorul lor, vor deveni din ce în ce mai

importanti pentru bunul mers al regatelor. Minciunile circulând mai repede decât adevărul, istoria nu-i va reține decât pe cei care aveau să facă să se vorbească despre ei, adică pe negustorii cei mai bogați. În timp ce imensa majoritate a evreilor, la fel ca neevreii, vor rămâne modești, ca nu să nu spun foarte modești.

Nașterea unui mit

Germania secolului al XVIII-lea, sau Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germanică, și Frankfurtul: 32 000 de creștini – sau declarați ca atare –, la care se adaugă 10 la sută evrei, care se îngrămădesc în ghetoul de lângă oraș; un oraș unic, aflat la întretăierea a cinci artere principale care îl leagă de Țările de Jos, precum și de Veneția italiană, de Lübeck, Hamburg, Bremen și alte capitale, unind ceea ce, în nordul Europei, va deveni Germania. În sfârșit, datorită fluviului Main, calea navigabilă care se deschide spre Rin, Frankfurtul se bucură de unul dintre cele mai mari canale de navigație comercială, avantaj evident pentru circulația mărfurilor și unul dintre elementele esențiale ale acestei povești, așa cum vom vedea mai târziu...

Din secolul al XII-lea, evreii sunt alungați din orașe, pentru că sunt percepuți ca fiind periculoși pentru credința creștinilor. Dar trebuie constatat că serviciile pe care le vor face comunității se vor dovedi indispensabile economiei. Unele orașe din Liga Hanseatică, așa cum sunt Hamburg sau Bremen, au fost deci determinate, treptat, să limiteze constrângerile, fie doar și pentru a-i face mai productivi, spre folosul tuturor. Spre deosebire de aceste ducate și principate cu un regim devenit ceva mai tolerant, ca să nu spunem liberal, Frankfurtul, capitala principatului de Hesse, avea să rămână un oraș profund antisemit, condus de un despot, Frederic al II-lea, care, împreună cu fiul lui, Wilhelm de Hesse, vor pune în aplicație legile medievale cele mai învechite.

Aici se naște Mayer Amschel Rothschild, pe 23 februarie 1744, al patrulea copil al unei familii religioase și sărace din ghetoul din oraș. Părinții lui sunt negustori, locuind într-o minusculă și întunecoasă prăvălie unde se vindeau vechituri, fleacuri, bijuterii, se făcea schimb de monede și medalii; o harababură perfect organizată care joacă și rolul de casă a familiei. Cântarul este instrumentul cel mai important și cel mai des folosit. Știi să recunoască metalele prețioase fără ca măcar să țină cont de marcaj sau inscripții, adesea înșelătoare. Se cântăresc mereu și scuzii, foarte diferiți între ei, a căror valoare reală nu poate fi cunoscută decât după greutatea în aur, argint sau aramă, calculul corect al nivelului de schimb al diferitelor monede fiind adesea cheia succesului fiecărui schimb. În casă, care servește și drept magazin, și depozit, confortul este rudimentar; trăiesc două familii, adică douăsprezece persoane, în optzeci de metri pătrați, incluzând și negoțul; încăperile, mici și întunecoase, sunt pline de mărfuri depozitate sau de vânzare. La etaj, e aproape întuneric, chiar în plină zi, ferestrele, acoperite din cauza acelei legi perfide care se presupune că îi apără pe creștini de privirea malefică a evreilor – trebuie să fi fost cu adevărat periculoși! –, împiedicau aerul să intre. Străduța este îngustă, cu o capacitate de o sută de locuitori care, de-a lungul anilor, prin nașteri și migrații, aveau să devină trei mii. În același spațiu, rezervat proscrisilor, toți acești oameni încearcă să se acomodeze cum pot, trăind amestecați în locuințe înghesuite și inaccesibile. Căci această lipsă de spațiu are, bineînțeles, repercusiuni asupra prețului locuințelor. Cine a spus că un loc cu cât e mai scump, cu atât e mai frumos? Cum evreii nu puteau cumpăra decât în ghetou și spațiul era mai mult decât limitat, prețul locuințelor din acest cartier mizer era în creștere și ajungea să depășească costul celor mai bune spații din cartierele burgheze. Pe străduța nu există nici canale, nici scurgeri; deșeurile se adună direct pe pământ, făcând să stagneze putoarea pe care ne-o putem imagina, și bolile care vin odată cu ea...

Părinții lui Mayer Amschel vor muri, de altfel, acolo, ceva mai târziu, în 1755, obligându-l pe unul dintre fii să îmbrățișeze soarta pe care i-o cunoaștem astăzi. În această atmosferă proprie evreilor din toată Europa, stabiliți și însemnați aproape ca niște vite, în acele cartiere închise și păziți ca niște prizonieri, cu un minimum de libertăți și un maximum de impozite și obligații, supraviețuiesc familiile evreiești, care sunt nevoite să facă toate tipurile de trafic pentru a se salva. În acea epocă, neavând nici măcar dreptul la un nume de familie, luau adesea numele firmei, foloseau poate porecle la modă sau denumirea meseriei. Ca decor, pe poarta familiei din Judengasse – strada evreiască – era un scut roșu: familia se numea, deci, pur și simplu, Rothschild, „scut roșu“, în germană.

Mayer Amschel nu are decât unsprezece ani când cei doi părinți mor, la câteva luni unul după altul, în urma unei epidemii de variolă. Deja obișnuit de tatăl său cu schimbul de bani, este mai mare decât cei doi frați ai lui și el este cel care trebuie să plece, pentru că viața este scumpă. Tutorii săi se adresează deci unui bancher din Hanovra, care acceptă să-l ia de probă, ca ucenic. Iată-l singur, trimis la câteva sute de kilometri de Frankfurt. Așa cum se întâmplă de obicei, copiii săraci trebuie să se descurce singuri, sub amenințarea de a fi aruncați în stradă, condamnați la cerșetorie, sau să se lase racolați de tâlhari (cel puțin cu o carieră ca recompensă!). Dar datorită abilității transmise de părinții săi, Mayer Amschel este departe de toate astea. Moștenise chiar un temperament mai degrabă iute și, în ciuda vârstei fragede, era destul de matur: acumulând deja multe cunoștințe din diverse domenii, știa deja să scrie și să socotească, dar nu numai. Calcula repede, foarte repede, și știa să se poarte cu adulții.

Toate astea în trei limbi, germana pentru clienți, ebraica pentru rugăciuni, și una secretă, în care comunica pe ascuns, limba idiș, rezervată celor din clan: acest amestec de germană și ebraică, destinat să păcălească dușmanul, permitea evreilor, de o veșnicie, să se recunoască între ei. Căci cine nu vorbește idiș nu poate fi evreu și

deci este un potențial pericol pentru comunitate. De foarte mic, tatăl lui nu-i ascunsese nimic despre situația politică, transformându-l într-un fel de copil supradotat. Astfel, puștiul are deja o idee despre antisemitism, despre violență – Războiul de Șapte Ani este un eveniment care sfâșie Prusia, Austria, Franța, Rusia, Saxa, Suedia, deci aproape întreaga Europă, și luptele au loc peste tot, după bunul plac al soldaților –, dar și despre afacerile care permit întregii familii să mănânce, în ciuda resurselor modeste. Și la vârsta la care majoritatea copiilor încă se joacă cu gălețușa în nisip, el trebuia să supravegheze tranzacțiile între clienți și furnizori, fericit să fie de folos schimbând moneda pentru cumpărători sub supravegherea mamei. De asemenea, își va însoți tatăl peste tot, chiar la notar, purtând punga veche de hârtie care conținea toate economiile familiei ca și cum era gustarea lui, în timp ce Moses avea aparent mare grijă de mica lui servietă de piele, un fel de diversiune pentru cazul în care niște tâlhari care îl urmăriseră de acasă vor încerca să-l jefuiască. Căci cine și-ar fi imaginat că un copil joacă rolul principal? Odată ajunși la birou, asista la toată procedura, continuând să aibă grijă de bani, ca paznicul Templului, până la semnătura finală. Și la semnalul tatălui său, îi scotea din pungă pentru a-i pune pe masă pentru vânzător, mândru să fie veriga cea mai importantă în tranzacție: cel care poartă banii!

Dar asta nu este tot: Mayer Amschel va începe tot foarte de timpuriu să servească clienții. Să înțeleagă tacticile conturilor, ale declarațiilor de impozite, inclusiv ale subevaluării, ale șpăgilor și ale economiei paralele; singurul lucru posibil când afacerile merg prost și trebuie să numeri fiecare bănuț pentru a supraviețui cinstit și să-i hrănești pe ai tăi. Nici mila nu-i era străină. De fiecare dată când tatăl lui dădea ceva unui cerșetor, el era cel care întindea banul, fiind încă o dată încântat să citească recunoștința în ochii interlocutorului. În fine, datorită studiilor lui religioase, tânărul începe să cunoască și legea, morala și valoarea unui cuvânt. Activitățile întreprinse împreună cu tatăl său, chiar dacă nu le înțelegea în totalitate,

îl vor face să fie cu mult mai avansat decât cei de vârsta lui. Părea deci într-un totu făcut pentru bancă și comerț; și exact asta este ceea ce îi va plăcea lui Wolf Jacob Oppenheimer, evreu de curte renunțat, care îl ia sub aripa lui după moartea părinților, și la el va începe să lucreze pentru a îmbunătăți ceea ce părea a fi un dar de la Dumnezeu; dar, până la urmă, nu era decât expresia celor transmise de tatăl și mama sa.

Oppenheimer, noul lui patron, este moștenitorul unei lungi descendențe de slujitori ai împăratului Austriei, preferați ai prinților și nobililor, care își extinseseră afacerile mult dincolo de Hanovra, în toată Germania, și până la Viena. Înfășurat în redingota și cămășile lui cu guler tare, este un om important și deține rolul, atât de invidiat, de intermediar, avocat, expert și consilier în toate domeniile; în finanțe, în primul rând, având grijă de prinții care în permanență duceau lipsă de bani și provizii pentru armatele lor, de bijuterii pentru amante, de haine strălucitoare, ingrediente delicate pentru bucătari, fără a uita vinurile, tutunul, armele, mirodeniile, țesăturile scumpe... De asemenea, supraveghea domeniile și recupera taxele. Luându-și dijma pentru fiecare afacere și tranzacție care îi este încredințată, influența lui este considerabilă și se află sub protecția glorioșilor săi clienți, care nu au decât puține idei și, neștiind să țină socotelile, au nevoie de el.

Oppenheimer își dă seama repede că tânărul Mayer Amschel are o memorie uimitoare și este înzestrat pentru lucrul cu cifrele, ceea ce pentru o companie bancară este un aspect foarte apreciat. Mai iute decât ceilalți la numărare, înțelegând și acționând mai ușor, devine repede preferatul patronului, căruia îi va face plăcere să-l învețe numismatică, adică studiarea medaliilor și a monedelor vechi, dar și schimbul de bani, activitatea primordială într-o țară unde fiecare teritoriu separat bate propria monedă, obligând astfel populația să se adreseze celui care schimbă de fiecare dată când se duce la altă Curte, chiar apropiată.

LBRIS

We know
books

Poate fi Saxa, Hanau, Darmstadt, Cassel sau chiar Weimar. Mai mult de trei sute cincizeci de ducate sau principate alcătuiesc Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germanică. Diferitele monede nu trebuie deci să aibă niciun secret pentru tânărul Mayer Amschel, care va trebui să le învețe pentru a le putea schimba ușor, respectând cursul fiecăreia; va studia și economia sau arta de a nu pierde niciodată din vedere: cheltuielile trebuie să fie întotdeauna mai mici decât câștigul și, în fine, strategia, capacitatea – rămânând totuși cinstit – de a convinge cât mai mulți clienți cu puțință să cumpere, să vândă sau să schimbe: căci numărul de tranzacții într-un timp dat este cel care determină profitul.

*

Războiul de Șapte Ani izbucnește în 1756 și Hanovra este administrată de Corona Angliei, ceea ce îi permite și noviceului nostru să înțeleagă afacerile dedicate clienților străini, atipici, din care se va alege cu o minte deschisă și care îi va asigura o capacitate de reacție ridicată. În sfârșit, în câțiva ani, va devenit un fel de expert în monede și medalii, ajungând preferatul unor clienți bogați, printre care generalul von Estorff, un foarte important client al băncii, care îi va încredința primele lui vânzări. De la începutul relației lor, militarul avea să remarce că pentru aceeași sumă schimbată, de exemplu 100 de livre, casierul urma să-i dea 128,46 taleri, în vreme ce tânărul Mayer Amschel avea pentru el 138,46. Crezând că este o greșeală a băncii în avantajul lui, bătrânul nu va îndrăzni niciodată să spună ceva. Va lăsa mereu 10 taleri bacșiș copilului, bani care vor fi, bineînțeles, puși în casă, astfel încât socotelile să fie corecte. Procedând astfel, Mayer Amschel aplica o regulă învățată de la tatăl său: „Fă cadouri clienților tăi, astfel încât aceștia să-ți fie loiali în fiecare afacere nouă și, ca urmare, să-ți întoarcă însutit față de ce i-ai făcut să câștige“. Cu toate acestea, putem paria că Moses n-ar fi fost de acord cu această mică „ajustare“ făcută de fiul său pe baza regulii pe care

el i-o transmisese. Sigur, nu vor exista consecințe supărătoare, pentru că, la sfârșit, socotelile erau corecte, atât pentru clienți, cât și pentru angajatorul lui. Generalul, ca, de altfel, și alți cumpărători, va lua obiceiul să apeleze la umilul lui binefăcător pentru tranzacții, și chiar să bombăne când îi era desemnat alt casier să-l servească; ceea ce avea să remarce toată lumea. Explicația pentru această preferință trebuia să fie vârsta fragedă a casierului, astfel colegii considerau că fiecare avea dreptul să se ocupe, pe rând, de treburile lui. Cei mai fideli având obiceiul de a-și încredința afacerile lui Mayer Amschel, „clienții de ocazie“ erau serviți de alți angajați și nimeni nu găsea nimic de comentat în legătură cu această repartizare a activităților. În afară de schimb, activitățile lui Mayer Amschel vor fi foarte variate, patronul având obiceiul de a-i încredința din ce în ce mai multe sarcini, fie de încredere, fie delicate, lăsându-i pe ceilalți angajați să îndeplinească restul treburilor. Astfel, progresând în companie, adolescentul va plasa apoi ordinele de cumpărare și vânzare la bursa aflată la câteva străzi distanță, și va primi sarcina de ajutor neoficial de broker, adică cel care observă intrarea concurenților pe piețe, pentru a indica brokerilor tendința. De asemenea, va expertiza monedele și medaliile aflate în circulație, evaluările sale necesitând din ce în ce mai rar validarea superiorului lui; asta când nu va calcula procentele dobânzilor care trebuiau date, operațiunea cea mai detestată de contabili, pe care el o făcea mai repede și mai ușor decât oricine. De aici și avantajul de a fi fost foarte devreme instruit în aceste operațiuni de tatăl său, cu ajutorul unor jocuri simple, antrenându-și creierul încă din fașă.

Timp de opt ani, Mayer Amschel va fi un angajat model pentru Oppenheimer, care va fi foarte dezamăgit să-l vadă plecând, de altfel, ca tot personalul băncii, toată lumea fiind atașată de acest puștan energetic, care devenise acum un tânăr adult și un strălucit funcționar al băncii. Cu câteva luni înainte, aflând de dorința impetuoasă a valorosului său angajat de a se întoarce în ghetoul de unde

plecase, la Frankfurt, ca să găsească acolo ce mai rămăsese din familie, bancherul încercase tot ce-i stătea în puteri ca să-l facă să-și schimbe gândul. Mai mult decât atât, îi explicase că era cel mai rău loc de pe pământ, mai ales din cauza legilor antisemite aplicate mai drastic decât oriunde în altă parte. Dar nimic n-a contat. A mers până la a-i propune promovarea pe un post important, diminuându-i în același timp volumul de muncă. În zadar. Pentru tânăr, decizia era luată, nu se mai punea problema să rămână la Hanovra.

*

Astfel, terminându-și ucenicia, cu ceva economii, Mayer Amschel, după ce a stat departe de rudele sale până la vârsta de douăzeci de ani, a reușit, în sfârșit, să se întoarcă la Frankfurt, pentru a-și lua înapoi casa familiei, în mijlocul ghetoului sufocant. Nimic sau aproape nimic nu se schimbase. Își va regăsi acolo frații, pe Moses, devenit amanetar și anticar, dar și pe Calmann, infirm, care se ocupa cu schimbul de bani, cu care se va asocia, aducând noii afaceri, în afară de economiile sale, priceperea și experiența lui în privința medaliilor rare, dar și a bijuteriilor, și a antichităților. La puțin timp după întoarcerea în orașul natal, tânărul Rothschild își pune în cap să-o regăsească pe tânăra Gutle, zisă Gudule, pe care o cunoscuse pe băncile școlii din ghetou, și pentru care inima lui bătea deja înainte de a pleca la Hanovra.

Avea să o mai găsească acolo? Iată-l cât se poate de decis să se ducă la sinagogă unde, practic, nimeni nu pare nici măcar să-și amintească de el. În cele din urmă, după ce este recunoscut de rabin și îi povestește pe scurt toți anii petrecuți la Hanovra, termină prin a cere noutăți despre colegii din copilărie și în plus despre Gutle, singura fată pe care binevoiește să și-o amintească. Rabinului nu-i trebuie mult timp să-și dea seama că este unicul subiect care îl interesează cu adevărat pe Amschel – știe totul acest rabin; de altfel, pentru asta este rabin. Răspunsul lui nu va întârzia: Gudule este mai

frumoasă ca niciodată, dar, mai ales, aici este problema, încă nu este măritată! La aceste cuvinte, un val de căldură îl cuprinde pe tânăr. Află care sunt obiceiurile domnișoarei și, de a doua zi, așteaptă, pur și simplu, la doi pași de casa ei, la ora când se presupunea că iese să se ducă la sinagogă. În concluzie, calculul va fi clasic. Ciocnindu-se întâmplător, cei doi tineri se vor recunoaște, vor cădea unul în brațele celuilalt și nu va fi nevoie decât să-și povestească totul, pentru ca, apoi, cu siguranță să se revadă! După ce repetase scena toată noaptea, în ziua cu pricina, Gutle apare la orizont însoțită de tatăl ei. Paralizat, pretendentul nostru este nevoit să se întoarcă pe călcâie. Niciodată, nimic nu se întâmplă așa cum te aștepți: asta era fraza preferată a mamei lui! Înainte de a-și atinge scopul, va trebui să regândească problema.

A doua zi, scrobitea ca întotdeauna, iată-l înapoi la aceeași oră. Dar îl prinde o ploaie torențială. Noroiul îneacă strada. Mayer Amschel este în fața casei, care este departe de a fi cea mai modestă din ghetou, vorbind, astfel, despre prosperitatea familiei care locuiește în ea. În cartier, căsuțele sunt, în marea lor majoritate, din lemn, dar, în primul rând, există lemn de diferite calități și mai ales ornamente, sculpturi sau finisaje în jurul fiecărei locuințe; ceea ce face diferența. Evreii care au cei mai mulți bani, fie datorită meseriei, fie prin moștenire, au grijă de exterior, pentru că fiecare are mândria lui. Și, mai ales, este mai bine să fii invidiat decât să trezești mila. Nu vorbim despre interior, abia vizibil de afară, dar din care se pot observa perdele frumoase, grele și brodate. Comparativ cu alte situații, unde putem ghici cine anume se descurcă greu cu banii, nici ghetoul nu face notă discordantă, fiind întrucâtva asemănător oricărei alte comunități. Există și cei norocoși, bineînțeles, care sunt mult mai puțini ca număr decât multe dintre familiile care trăiesc modest. Totuși, dacă e să crezi ce spun creștinii, atât de bănuitori și invidioși, se presupune că toți evreii au aceleași condiții de viață; niște bogățani, profitori, înotând în opulență. Cu toate acestea, ar fi suficient

ca toată lumea să-și confrunte aceste convingeri atât bine ancorate pășind în acest lagăr, pur și simplu, păduchios, ca să constate că fastul este mult mai absent în realitate decât în fantezia lor.

Dar să ne întoarcem la Mayer Amschel, care este ud flească și stă aproape nemișcat, când o fată – poate este Gudule, abia o distinge –, în casa din față, aruncă un ochi pe fereastră fără să-l vadă și, evident, renunță să iasă. În cele din urmă, pretendentul nostru se întoarce acasă foarte stânjenit. Moses se pregătește să gătească, și Calmann, în scaunul lui cu roțile, ridică ochii din cartea de rugăciuni ca să glumească: ei, da, alții au dat-o deja în bară cu micuța, sau mai bine zis cu taică-său. Bătrânul, care nu visează pentru ea decât o partidă excelentă, stă de pază. Nu s-a născut încă cel care să pună mâna pe bucătică!

Bineînțeles, încă de a doua zi, fata a fost informată de întoarcerea lui Mayer Amschel. Fiica lui Wolf Salomon Schnapper, agent de bursă și în același timp furnizor de curte al principatului învecinat, Meiningen, Gudule nu era odinioară atât de insensibilă la ochii dulci pe care i-i făcuse această fantomă, pe care acum îi era greu s-o recunoască. La slujbă, împreună cu prietenele, nu vorbeau decât despre asta. De la balconul sinagogii, aproape ca la teatru, observau bărbații, care erau mai jos, concentrați la psalmi. Și ele au la îndemână o carte și ar putea să se roage. Dar, în mod ciudat, cele mai multe au o mulțime de lucruri să-și spună, în timp ce bărbații cântă, legănând capul înainte și înapoi, pentru a se concentra mai bine. Din când în când, rabinul ridică ochii spre ele și tușește ostentativ, ca pentru a le reduce la tăcere pe aceste spectatoare zgomotoase. Atunci, ele încetează să mai respire câteva secunde, se așterne liniștea, rabinul se întoarce la rugăciunile lui, și ele își reiau liniștite flecăreala. La sfârșit, toată lumea iese, ușurată că, în cele din urmă, slujba s-a terminat. În hărmălaia generală, Mayer Amschel, spulberând totul în cale, se grăbește spre ușă, încercând să-i salute pe Gutle și pe tatăl ei. Dar ei sunt gata să plece. Categorie, Schnapper este foarte grăbit, și fiica lui se străduiește să țină pasul cu el, incapabilă